

บทที่ 5

สรุป อธิปราชยผลผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาหาประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โรงเรียนในเขตเทศบาลอำเภอเมืองเชียงใหม่ โดยสรุปสาระสำคัญและผลการศึกษามีได้ดังนี้

โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร 2) เพื่อหาประสิทธิผลของการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร 3) เพื่อสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตเทศบาลจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตเทศบาลจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 โรงเรียนๆ ละ 50 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบจับฉลากเลือกมา 4 โรงเรียนจากทั้งหมด 11 โรงเรียนๆ ละ 50 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 200 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สื่อวีดิทัศน์เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารและตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้สื่อวีดิทัศน์เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ความยาว 10 นาทีประกอบด้วย เรื่องเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของวัดพระสิงห์วรมหาวิหารและพระวิหารลายคำ เรื่องเกี่ยวกับพระวิหารลายคำ งานจิตรกรรมฝาผนังและการอนุรักษ์พระวิหารลายจิตรกรรมฝาผนังภายในพระวิหารลายคำ การสรุปเนื้อหาของสารคดี

ขั้นตอนวิธีดำเนินการทดลองประกอบด้วย 4 ขั้นตอน โดยเริ่มจากให้นักเรียนใช้แบบทดสอบวัดประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ จากนั้นให้นักเรียนรับชมสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร เวลาเป็นเวลา

10 นาที เมื่อนักเรียนรับชมสื่อวีดิทัศน์เสร็จแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังรับชมสื่อวีดิทัศน์ ให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์

จากนั้นนำผลที่ได้จากแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย ประสิทธิภาพของสื่อ และการวิเคราะห์หาประสิทธิผลของสื่อวีดิทัศน์มาวิเคราะห์ทางสถิติ หาค่าเฉลี่ย หาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้รับสาร คือนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง หลังการทดลองพบข้อสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร โดยมีค่าเฉลี่ยดังนี้

1.1 ด้านเนื้อหาที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ถูกต้อง มีความสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ การนำเสนอเนื้อหา เรื่อง เสนอเนื้อหา และสรุป เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.41)

1.2 ด้านเทคนิคภาพด้านเนื้อหาสอดคล้องกับภาพ วิธีการนำเสนอเสียงถูกต้อง เหมาะสม ขนาดตัวอักษร (แบบ, ขนาด, สี) มีความเหมาะสม ขนาดของภาพกับหน้าจอโทรทัศน์มีความเหมาะสม จังหวะของการเปลี่ยนภาพมีความเหมาะสม การใช้เทคนิคเปลี่ยนภาพเคลื่อนไหวมีความเหมาะสม ความเหมาะสมในการนำเสนอภาพนิ่ง การใช้เทคนิคเปลี่ยนภาพนิ่งมีความเหมาะสม มุมกล้องมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยรองลงมาและค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การลำดับภาพเหมาะสมกับระยะเวลา เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยด้านเทคนิคการถ่ายภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = 0.55)

1.3 ด้านเทคนิคเสียงเสียงบรรยาย (น้ำเสียง, การออกเสียง, อักขระ, จังหวะการอ่าน) และเสียงบรรยายชัดเจน เสียงดนตรีมีความเหมาะสม และเสียงบรรยายมีความสม่ำเสมอ รองลงมา และเสียงประกอบมีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยด้านเสียงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.36)

2. ประสิทธิภาพของสื่อวีดิทัศน์ซึ่งได้แบ่งการทดสอบออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ แบบทดสอบก่อนและหลังการรับชมสื่อ ซึ่งแบบทดสอบแต่ละแบบออกเป็น 2 ตอนๆ 10 นาที จำนวน 20 ข้อ 20 คะแนน ก่อนทำการทดสอบที่ได้อยู่ในเกณฑ์ต่ำ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คือ 7.86 และหลังรับชมสื่อมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) คือ 13.74 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

3. การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ก่อนการรับชมสื่อนักเรียนมีความพึงพอใจในสื่อวีดิทัศน์ และรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด หลังจากชม

วิธีทัศน์แล้วนักเรียนได้รับความรู้ มีค่าเฉลี่ย = 4.28 เฉลี่ยนักเรียนมีความพึงพอใจในสื่อวิธีทัศน์อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.61)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่สรุปข้างต้นสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพทางการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาสื่อวิธีทัศน์กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 200 คน มีผลการทำแบบทดสอบก่อนรับชมสื่อและหลังรับชมสื่อที่แตกต่างกัน และเห็นได้ว่าการหาประสิทธิภาพของสื่อวิธีทัศน์จากคะแนนเฉลี่ยในการทำแบบทดสอบก่อนและหลังรับชมสื่อของนักเรียนจำนวน 200 คน ผลปรากฏว่าได้ค่าประสิทธิภาพของแบบทดสอบก่อนรับชมสื่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.86 และหลังรับชมสื่อมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 13.745 แสดงว่าสื่อวิธีทัศน์มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของหลายท่านกล่าวได้ว่าเพราะบทเรียนวิธีทัศน์มีลักษณะเด่นไปจากสื่อการสอนอื่นๆ กล่าวคือ การเรียนการสอนที่ใช้บทเรียนวิธีทัศน์มีประสิทธิภาพในการสื่อสารสูงเนื่องจากสามารถให้ทั้งภาพ (สี) และเสียงในเวลาเดียวกันสามารถหยุดรับชม ภาพนิ่งบางจุด รับชมซ้ำหรือรับชมภาพซ้ำ โดยไม่ทำให้เสียเนื้อเรื่องไป ดังที่ (ไพโรจน์ ธีรธนากุล และคณะ, 2528 : 3) กล่าวไว้ และสอดคล้องกับ ลัดดา สุขปรีดี (2523 : 107) ที่กล่าวว่าวิธีทัศน์ใช้เป็นสื่อกลางในการสาธิตที่ดี สามารถนำส่วนที่เล็กๆ ขยายให้ใหญ่และเห็นได้ชัดเจน โดยใช้กล้องถ่ายเข้าไปในระยะใกล้และยังแก้ปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญด้านเฉพาะแขนงวิชา เพราะผู้สอนคนเดียวสามารถสอนผู้เรียนได้พร้อมกันเป็นจำนวนมากๆ ซึ่งสอดคล้องกับ (วาสนา ชาวหา, 2533 : 107) ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของวิธีทัศน์ในการเรียนการสอนว่า วิธีทัศน์เป็นสื่อกลางของการเรียนการสอนที่ดี เพราะสามารถใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนได้หลายชนิดประกอบกันและสามารถแสดงให้เห็นสิ่งเล็กๆ ซึ่งสามารถขยายให้ใหญ่ขึ้นและเห็นชัดเจนได้ นอกจากนี้ยังแก้ปัญหาผู้สอนและการใช้วิธีทัศน์ทำให้ผู้สอนคนเดียวสามารถสอนนักเรียนไปพร้อมกันได้ทีละจำนวนมากๆ ทั้งนี้เพราะในการสร้างและการพัฒนาสื่อวิธีทัศน์เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารเป็นไปตามขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนาบทเรียนวิธีทัศน์ ตั้งแต่เริ่มจากศึกษาจุดมุ่งหมาย หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการผลิตจนถึงการปรับปรุงแก้ไขสื่อวิธีทัศน์ ขึ้นสุดท้ายสื่อวิธีทัศน์เป็นสื่อที่สามารถทำให้นักเรียนเห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าการสอนปกติ ยรรยง สุขเกษม (2539 : 53) จึงทำให้สื่อวิธีทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารมีประสิทธิภาพ

จากการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างก่อนรับชมสื่อและหลังรับชมสื่อโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารมีประสิทธิผลทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะบทเรียนได้รับการปรับปรุงแก้ไขและไต่ ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญตามลำดับขั้นตอนจากการประเมินผล และได้ปรับปรุงอย่างมีระบบสื่อวีดิทัศน์เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารเป็นการให้ความรู้ให้ข้อมูลที่ละเอียดหรือเป็นขั้นตอนที่มีการเรียงลำดับเนื้อหาไว้อย่างดีเป็นการสร้างความสนใจของนักเรียนทำให้นักเรียนไม่สับสน เข้าใจสื่อได้ง่าย สามารถจำเรื่องราวที่ได้รับชมอย่างไม่ขาดตอน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสื่อวีดิทัศน์ไม่ได้ให้ความรู้แต่อย่างเดียวยังเป็นสื่อที่ให้ความรู้และสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกด้วยทำให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่ายกับการเรียนและยังช่วยให้นักเรียนเข้าใจได้มาก จากการถ่ายทำโดยขยายภาพให้ชัดเจน สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารยังเป็สื่อการศึกษาที่ให้ผลทางการรับรู้สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ของคนเรามาจากการเห็นร้อยละ 75 การฟังร้อยละ 13 การสัมผัสร้อยละ 6 การสัมผัสจับต้องร้อยละ 6 การชิมรสร้อยละ 3 การได้กลิ่น ร้อยละ 3 ดังนั้นวีดิทัศน์มีผลรวมของการรับรู้ได้ถึงร้อยละ 88 คือการเห็นและการฟัง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2530 : 223) ซึ่งวีดิทัศน์มีเครื่องมือและเทคนิคในการสร้างภาพได้อย่างกว้างขวาง สามารถจัดอุปสรรคด้านเวลาและระยะทางออกไป สามารถนำเอาประสบการณ์โลกภายนอกเข้ามาเสริมในบทเรียนได้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจบทเรียนอย่างจริงจังและเกิดการเรียนรู้ในระยะเวลาอันสั้น (Klein and Hockley 1972 : 17; เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต, 2528 : 275)

นอกจากนี้ สื่อวีดิทัศน์ยังสามารถช่วยลดปัญหาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ โดยเฉพาะบุคลากรไม่เพียงพอและขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการเรื่องดังกล่าวประกอบกับวีดิทัศน์ สะดวกต่อการใช้สามารถจัดเตรียมอุปกรณ์ได้ง่าย นักเรียนสามารถที่จะศึกษาซ้ำได้ในบางเรื่องที่ยังไม่เข้าใจและทบทวนได้ ศึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ สามารถตอบสนองได้ด้วยการเห็นภาพและเสียงซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์ณรงค์ แสงพิทักษ์ (2528 : 46) ได้พัฒนารายการวีดิทัศน์แบบโปรแกรม เรื่อง น้ำเสีย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบกับ การสอนปกติผลการทดลองพบว่า กลุ่มที่เรียนจากรายการการโทรทัศน์การสอนแบบโปรแกรม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนจากการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ เทียบอุดม (2538: 63) ที่ได้ศึกษาผลการใช้วีดิทัศน์โปรแกรมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ระบบสุริยะชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างนักเรียนที่เรียนจากวีดิทัศน์การสอนแบบโปรแกรมกับนักเรียนวีดิทัศน์การสอนแบบปกติ ผลวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนจากวีดิทัศน์การสอนโปรแกรมให้ผลการเรียนรู้สูงกว่า นักเรียนที่เรียนจากวีดิทัศน์การสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และงานวิจัยของ ยรรยง สุขเกษม (2539 : 53) ที่ได้ทำการผลิตและพัฒนารายการวีดิทัศน์การสอนเพื่อหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่ารายการวีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้นมาให้ผลการเรียนรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยตรี จิรเชษฐ จันทร์สุภาแสน (2542 : 60) ที่ได้ทำการผลิตและพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง จุลชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการสอนโดยใช้บทเรียนวีดิทัศน์การสอนกับการสอนแบบปกติ ผลการวิจัย พบว่านักเรียนที่เรียนจากบทเรียนวีดิทัศน์การสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า นักเรียนที่เรียนจากการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปได้ว่าสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารที่ได้พัฒนาขึ้นมา มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการนำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพที่จะทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นและสามารถใช้เป็นสื่อที่ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้เป็นอย่างดีและเป็นการนำเอาเทคโนโลยีผสมผสานกับความรู้ที่เป็นเนื้อหาก่อให้เกิดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สูงขึ้นและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังการใช้สื่อวีดิทัศน์จึงสูงกว่าก่อนเรียน

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง การอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร ดังนี้ รายการประเมินระดับดีมาก ได้แก่ ในเรื่องการนำเสนอน่าสนใจ ความยาวของรายการวีดิทัศน์มีความเหมาะสม และควรมีการนำสื่อวีดิทัศน์มาใช้ประกอบการเรียนการสอน ส่วนรายการประเมินระดับรองลงมาคือ ภาพมีความน่าสนใจ เสียงบรรยายและเสียงประกอบมีความเหมาะสม ตัวอักษรอ่านง่ายชัดเจน เนื้อหาความรู้ของสื่อวีดิทัศน์น่าศึกษา เนื้อหาเหมาะสมกับการเรียน และนักเรียนมีความพึงพอใจในสื่อวีดิทัศน์ และรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ หลังจากชมวีดิทัศน์แล้วนักเรียนได้รับความรู้ มีค่าเฉลี่ย = 4.28 เฉลี่ยนักเรียนมีความพึงพอใจในสื่อวีดิทัศน์อยู่ในระดับดี

ผลแห่งความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อวีดิทัศน์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีและส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ในเรื่องที่ศึกษาสูงขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการวิจัย

1. การสร้างสื่อวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและศึกษาความพึงพอใจในตัวสื่อนั้นจะต้องใช้เวลาในการผลิตและงบประมาณเป็นอย่างมาก จึงควรมีการศึกษาวางแผนและกำหนดระยะเวลาในการทำงานให้ชัดเจน ในขั้นตอนของการผลิตสื่อจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหลายขั้นตอน เพื่อให้ได้สื่อที่สมบูรณ์ก่อนที่จะนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมาย

2. การเขียนบทวีดิทัศน์ ต้องมีความกระชับรัดกุมไม่นำเสนอเรื่องราวที่ยืดยาวเกินไป เพราะจะทำให้กลุ่มเป้าหมายขาดความสนใจในตัวสื่อและจะทำให้เสียเวลาในการตัดต่อและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อวีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนนั้นจะต้องมีเนื้อหาที่ละเอียดเป็นการนำเสนอเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เจาะลึกและต้องมีความหลากหลายในการนำเสนอทำให้การผลิตต้องใช้เงิน เวลาและความพิถีพิถันมาก ซึ่งผู้ผลิตต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ในการผลิตสื่อวีดิทัศน์นั้นผู้ผลิตจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ต้องการนำเสนอ ทั้งในเรื่องของเนื้อหาและความสามารถต่างๆ ในด้านการผลิตสื่อ เพราะถ้าไม่เช่นนั้น สื่อที่ได้ออกมาจะไม่มีคุณภาพ

2. การเขียนบทวีดิทัศน์ ควรมีความรู้ความเข้าใจในการนำเสนอ บทกระชับและตรวจทานให้เรียบร้อย เพื่อการวางแผนที่ดีก่อนการถ่ายทำไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเวลา งบประมาณ เพราะถ้าใช้เวลาในการผลิตมากก็จะเสีย งบประมาณมากตามเวลาที่ใช้ไป

3. ก่อนที่จะนำสื่อวีดิทัศน์ที่สร้างขึ้นไปนำเสนอ นอกจากตัวสื่อวีดิทัศน์ที่สมบูรณ์แล้ว อุปกรณ์การฉายรวมทั้งเครื่องเล่นวีดิทัศน์และจอรับภาพจะต้องให้ภาพและเสียงที่คมชัด เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนให้มากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาเพื่อผลิตสื่อในเนื้อหาอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีการอนุรักษ์ในด้านต่างๆ

2. วีดิทัศน์ เรื่องการอนุรักษ์พระวิหารลายคำและจิตรกรรมฝาผนังในวัดพระสิงห์วรมหาวิหารด้วยสื่อวีดิทัศน์ในครั้งนี้ เป็นสื่อประสมที่นำเสนอเพื่อนำมาใช้ในการตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถานโบราณวัตถุ จึงควรที่จะมีการวิจัยและพัฒนาสื่อผสมในรูปแบบต่างๆ ให้ครอบคลุมกระบวนการเรียนการสอนให้มากขึ้นกว่านี้

3. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบสื่อชนิดต่างๆ และกลุ่มเป้าหมายในระดับที่ต่างๆ เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาสื่อเกี่ยวกับการส่งเสริมการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของโบราณสถาน โบราณวัตถุ เพื่อให้ได้สื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย